



Område av riksintresse för friluftsliv i Västra Götalands län

Namn: Härskogenområdet	Datum: 2016-11-15
	Områdesnummer: FO 18
Kommun: Bollebygd, Lerum, Alingsås, Härryda, Partille	Kommunnummer: 1443; 1441; 1489; 1401; 1402
Riksintresset berör flera kommuner: Området berör kommunerna Bollebygd, Lerum, Alingsås, Härryda och Partille vilket kräver mellankommunala överväganden och samordning för att säkra riksintressets friluftslivsvärden.	
Area: 29 220 ha, varav 24 555 ha land och 4 664 ha vatten.	
Huvudkriterier: • Områden med särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer. • Områden med särskilt goda förutsättningar för friluftaktiviteter såsom strövande, cykelturer, vandring samt svamp- och bärplockning och därmed berikande upplevelser. • Områden med särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser.	
Stödkriterier: • intresseväckande naturvärden • tilltalande landskapsbild (tilltalande perspektiv och utblick över landskap och vatten m.m.) • omväxling (variation i fråga om topografi, fördelning mark/vatten vegetation, kulturprägel m.m.) • bra vattenkvalitet, lämpliga stränder och bottnar • lämplig terräng med variationsrik topografi • naturområden med särskilt goda förutsättningar att bedriva friluftaktiviteter som är beroende av platser med särskilda fysiska förutsättningar som: vattenanknutna friluftaktiviteter • naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens • tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade • förutsättningar för att vårda området (både ekonomiska och naturgivna förutsättningar) • förekomst av anläggningar eller service, såsom toalett, sopsortering, parkering, eldstäder, lägerplatser, vindskydd o.s.v. • förekomst av markerade leder och informationsskyltar • förekomst av brukningsvägar, stigar, vandringsleder m.m. • möjligheterna att komma till och in i området samt vistas i eller i anslutning till området. Exempelvis kommunikation (förekomst eller möjlighet) till och från ett område (buss, bil, tåg, båt, cykel)	

- frånvaro av hinder för områdets användning för friluftssändamål, t.ex. inga eller små inskränkningar i allemansrätten.

Friluftaktiviteter:

Exempel på aktiviteter är vandring, strövande, promenader, terrängcykling, bad, båtliv, kanot, naturupplevelser, naturstudier, fritidsfiske, bär- och svamplockning, löpning, orientering, geocaching, ridning, övernattning/tältning, längdskidåkning och utförsåkning på skidor, skridskoåkning.

Beskrivning av områdets värden:

Härskogen är av stort värde för Göteborgsregionen som närströvsområde och för olika slags friluftaktiviteter. Här finns strövstigar, skidspår, skidbackar, badplatser samt vattendrag för kanotспорт och fiske.

I den östra delen, strax söder om Alingsås ligger Stora och Lilla Färgen omgivna av vackra ädellövskogar som präglar landskapet. Särskilt området vid Edsås är känt för den tilltalande landskapsbilden med utblickar över Färgen och dess skogbevuxna öar. Här finns värdefulla och artrika lövskogar, naturskogar, hagmarker och stränder vid sjöarna inklusive de sedan tidigare naturskyddade områdena Granön, Stora Slättön och Ljussnopparna. Sjöarna är omtyckta som bad och kanotvatten.

Området kan nås med kollektivtrafik (buss, tåg) från Göteborg, Lerum, Alingsås, Borås och andra tätorter i närheten.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden:**1. Åtgärder för att bevara områdets värden:**

En förutsättning för att bevara områdets värden för det rörliga friluftslivet är kontinuerlig skötsel och underhåll av sociala anordningar, stigar och parkeringsplatser. Det är viktigt för besökare att leder, stigar och skidspår är välskötta och väl markerade i terrängen. Skötselåtgärder för att behålla det öppna kulturlandskapet är också angeläget. Skogsbruk som är anpassat för det rörliga friluftslivet är viktigt. Begränsa exploatering i form av nya bostadshus och vägar är angeläget.

2. Åtgärder som påtagligt kan skada områdets värden:

Dikning av våtmarker och ytterligare förorening och reglering av sjöarna bör undvikas. Hän-
synsfullt skogsbruk som anpassas till det rörliga friluftslivet i välbesökta områden. Området påverkas negativt av exempelvis bebyggelseexploatering, nya vägar och annan exploatering samt ingrepp i vattensystem vilka ger störningar för fiske och kanoting. Buller från flygtrafiken på Landvetter flygplats kan upplevas störande.

3. Utveckling av områdets värden:

Utveckla skyltningen som beskriver de värden (både natur- och kulturvärden) som finns i området, kopplat till ett hållbart friluftsutövande. Skogsbruk som är anpassat till det rörliga friluftslivet är önskvärt. Behålla/utveckla kollektivtrafiken till området. En väl utbyggd kollektivtrafik från de stora tätorterna (Göteborg, Borås, Alingsås m fl) ger ökade möjligheter för att många människor kan besöka området, vilket är av stor vikt eftersom det ligger så nära flera stora tätorter.

Planering och säkerställande:

Natura 2000-områden enligt art- och habitatdirektivet:

Bryngelsgårde (SE0530105) och Maderna-Haketjärn (SE0520157),

Naturminne:

Högäset

Naturresevat:

Färgensjöarnas naturresevat,

Läkarebo 1:1

Örsbråten

Landskapsbildsskydd:

Del av Aspenområdet samt Härskogen.

Djur- och växtskyddsområden:

Granön, Granön - norra delen, Hålsaröskär, Lilla Klockö, Ljungöarna, Ljussnopparna, Olofseredsgubben, Skäret öster Lilla Skallö, Stora Slättön och Tångöarna.

Flertalet sjöar och vattendrag omfattas av strandskyddsbestämmelser.

Områdets huvuddrag:

Härskogen omfattar delar av det sjörika skogsområdet mellan vägarna E20 och RV 40. Området avgränsas i norr och söder av Säve- och Mölndalsåns dalgångar och utgör topografiskt en utlöpare till sydsvenska höglandet med avtagande höjd från öster till väster. Mot Delsjöområdets sprickdalsterräng dominerar flacka moränmarker med stort inslag av myrar. Via den mellersta delens småkuperade moräntopografi övergår området i öster till mera markerade terrängformationer med inslag av kalt berg.

Området utgör ett normalt sydvästsvenskt skogsområde med relativt artfattig flora. Genom en varierad berggrund och mineralsammansättning finns förutsättningar för olika vegetationstyper. Naturen i stort är omväxlande genom landskapets mosaikartade uppbyggnad och med den dominerande barrskogsterrängen sönderbruten av sjöar, myrar, mossar, bäckraviner och odlingslandskap.

Den vanligaste skogstypen är en mer eller mindre kulturpåverkad granskog med inslag av tall och björk. Tallskog av olika typer finns företrädda men täcker betydligt mindre arealer än granskogen. Hållmarkstallskog med ljungdominerat fältskikt påträffas på mera jordfattiga bergplåtar. Lövskogar förekommer huvudsakligen på igenvuxen eller igenväxande odlingsmark men upptar i allmänhet inga större sammanhängande ytor. De kan dock ha högt naturvärde med ädla lövträd och hassel som dominerande inslag.

Flertalet sjöar är av oligotrof typ med klart vatten. Moränstränder är vanligast. Det finns gott om mossar och kärr. Kärren är alla av typen fattigkärr.

De vanliga fågelarterna hemmahörande i skogs- och klarvattensjöbiotoper är representerade. Älg, rådjur, räv och hare (skogs- och fält-) är allmänna. Sjöarna i området är populära för sportfiskare.

Även om större sammanhängande jordbruksområden saknas i området är de små brukningsenheterna som utgör inslag i de vidsträckta barrskogsmiljöerna av stor betydelse såväl för landskapsupplevelsen som för naturvärden i vidare bemärkelse. Karakteristiskt för området är att de uppodlade arealerna ofta är belägna på mer eller mindre välformade drumlinor av vilka Ödenärsryggen är en av de intressantaste, både från landskaps- och ur kvartärgeologisk synpunkt. Härskogsområdet är ett populärt friluftsområde sommar som vinter. Nedsjöarna, Ömern, Torskabotten, Ören och Nären är omtyckta kanotvatten.

Stora och Lilla Färgen med omgivningar är naturreservat beläget i det kuperade sprickdalslandskapet söder om Alingsås, där förekomsten av ädellövskog starkt bidrar till att prägla landskapet. Särskilt området vid Edsås är känt för den tilltalande landskapsbilden med utblickar över Färgen och dess skogbevuxna öar. Naturreservatet omfattar värdefulla lövskogar, naturskogar, hagmarker och stränder vid sjöarna.

Lövskogarna i Färgenområdet ingår i en för landet särskilt värdefull lövskogstrakt med till exempel flera krävande arter av skalbaggar och lavar knutna till ek. Av större lövbestånd i naturreservatet kan nämnas ekskogarna på Dumpevik och Slävik, lindängen på Färgenäs samt ädellövskogarna på Skaftared med omnejd. Sammanlagt är 27 rödlistade (hotade och miss-

gynnade) arter kända från området. Sedan åtminstone 1930-talet finns här en välkänd hägerkoloni på Stora Slättö. Sjöarna är relativt näringsfattiga sjöar med kortskottsväxter intill stränderna. Till fiskfaunan hör arter som öring, siklöja, nors, lake och (åtminstone förr) ål. Här finns också några så kallade glacialmarina relikter, till exempel pungräkan *Mysis relicta*. I några av strandpartierna finns iordningställda stigar och grillplatser. Lilla Slättö är en populär rastplats för kanotister.

Områdets avgränsning:

Riksintresseområdet överensstämmer i stort med den gamla avgränsningen. Några bebyggda områden ingår i riksintresseområdet, men så är fallet i många av riksintresseområdena i länet. Av tidsbrist och för att vara konsekvent har avgränsningen inte ändrats.

Andra riksintressen som berörs:*RI Naturvård:*

Maderna, Haktjärn och Högaråsmossen, (14156); Sjön Ömmern och Ödenäs, (NRO14149); och Tubbed (NRO14150).

Övrigt underlag:

Den tätortsnära naturen i Göteborgsregionen - Program för skydd av tätortsnära naturområden, Regeringsuppdraget om tätortsnära områden av särskilt värde för friluftsliv och naturvård. Rapport 2003, Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Referenser:

Andersson, R. 1988: Ängar och hagar i Alingsås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1992:10.

Appelqvist, T. 1986: Lövskogsinventering i Alingsås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1987:8.

GAKO AB 1969: Delsjöreservatet

Göteborgs kommun 1979: Natur och kulturvårdsprogram

Göteborgs kommun 1984: Områdesplan Delsjön

Göteborgsregionens kommunalförbund. 1976: Härskogen. (Förslag till markanvändning).

Göteborgsregionens kommunalförbund. 2016 Projektrapport Delsjön-Härskogenkilen Upplevelsevärden och biologisk mångfald i en av Göteborgsregionens gröna kilar (LONA projekt)

Klingberg, F. 1982: A patterned ground phenomena on the shore of Lake Ömmern, western Sweden. Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, vol. 103, s. 389–393.

Lerum kommun. 2008. Översiktsplan.

Länsstyrelsen 1976: Natur i Älvsborgs län, s 478.

Länsstyrelsen 1985: Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag Borås, Lerum, Alingsås kommuner.

Länsstyrelsen 1976: Natur i Älvsborgs län, s 478.

Länsstyrelsen 1985: Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag Borås, Lerum, Alingsås kommuner.

Länsstyrelsen. 1976. Natur i Älvsborgs län, s 399-400.

Länsstyrelsen 1994: Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1994:5.

Naturvårdsverket 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.

Förutsättningar att behålla upplevelsevärden

Buller från flygtrafik, påverkan på sjöar, utdikning av våtmarker, bebyggelse och annan exploatering samt omfattande skogsavverkningar i välbesökta områden kan skada värdena för friluftslivet.